ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΩΣ PIETER VERLOREN VAN THEMAAT ΠΟΥ ΑΝΕΠΤΥΧΘΗΣΑΝ ΣΤΙΣ 22 ΙΟΥΝΙΟΥ 1982 [1]

Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Εἰσαγωγή

Στήν παρούσα ὑπόθεση, τό δικαστήριο ἀντιμετωπίζει ἐκ νέου μία ἀγωγή ἀποζημιώσεως στηριζομένη στήν ἐξωσυμβατική εὐθύνη τῆς Κοινότητος, πού προβλέπεται στά ἄρθρα 178 καί 215, ἐδάφιο 2, τῆς συνθήκης ΕΟΚ. Ἡ ἐν λόγω ἀγωγή, ἡ ὁποία καθ' ἑαυτή δέν εἶναι ἀσυνήθιστη, ἔχει ἐν προκειμένω τό χαρακτηριστικό ὅτι αὐτή τήν φορά ζητεῖται ρητῶς ἀπό τό Δικαστήριο νά κρίνει ἄν εἶναι νοητή καί στό κοινοτικό δίκαιο μία ἀγωγή ἀποζημιώσεως, πού στηρίζεται στήν εὐθύνη λόγω νομίμων πράξεων τῶν ὀργάνων τῆς Κοινότητος.

2. Ἡ ὀργάνωση τῆς ἀγορᾶς στόν τομέα τοῦ ἐλαιολάδου

Μέ τόν κανονισμό 136/66/ΕΟΚ τοῦ Συμβουλίου, τῆς 22ας Σεπτεμβρίου 1966, περί δημιουργίας κοινῆς ὀργανώσεως ἀγορᾶς στόν τομέα τῶν λιπαρῶν οὐσιῶν (ΕΕ εἰδ. ἔκδ. 03/002, σ. 33), τό ἐλαιόλαδο ὑπήχθη στήν κοινή γεωργική πολιτική. Δύο ἀπό τά κύρια χαρακτηριστικά τῆς ἀνωτέρω ὀργανώσεως ἀγορᾶς εἶναι ὁ ἐτήσιος καθορισμός ἐνιαίων τιμῶν (ἄρθρο 4) καί ὁ μηχανισμός ἐνισχύσεως στήν παραγωγή (ἄρθρο 10). Ἡ ἐνίσχυση στήν παραγωγή, ἡ ὁποία σπανίως ἐφαρμόζεται στό πλαίσιο τῆς κοινῆς γεωργικῆς πολιτικῆς, δικαιολογεῖται ἀπό τίς χαμηλές σχετικῶς τιμές τῶν προϊόντων ὑποκαταστάσεως, γεγονός πού δέν ἐπιτρέπει τήν ἐξασφάλιση στούς παραγωγούς ἑνός ἱκανοποιητικοῦ εἰσοδήματος, μόνο μέσω τῆς ἐγγυήσεως τῶν τιμῶν. Οἱ εἰσαγωγές καί οἱ ἐξαγωγές ἐλαιολάδου ἀποτελοῦν ἀντικείμενο εἰσφορῶν (ἄρθρο 13) καί ἐπιστροφῶν (ἄρθρο 18), ὑπόκεινται δέ σέ ἕνα σύστημα πιστοποιητικῶν καί ἐγγυήσεων. Τό σύστημα ἐπιστροφῶν ἐτέθη ἐν ἰσχύι, μεταξύ ἄλλων, μέ τόν κανονισμό 171/67/ΕΟΚ τοῦ Συμβουλίου, τῆς 27ης Ἰουνίου 1967, περί τῶν ἐπιστροφῶν καί εἰσφορῶν πού ἐφαρμόζονται κατά τήν ἐξαγωγή ἐλαιολάδου (ΕΕ εἰδ. ἔκδ. 03/002, σ. 108). Ἡ ἐδόμη αἰτιολογική σκέψη τοῦ κανονισμοῦ αὐτοῦ ἔχει διατυπωθεῖ ὡς ἀκολούθως:

«Ἐκτιμώντας ... ὅτι εἶναι σκόπιμο νά διατηρηθοῦν τά παραδοσιακά ρεύματα ἐξαγωγῆς ἐλαιολάδου· ὅτι, γιά νά ἐπιτευχθεῖ τό ἀποτέλεσμα αὐτό, εἶναι ἀναγκαῖο νά δύνανται οἱ ἐνδιαφερόμενοι νά ἐφοδιάζονται μονίμως μέ πρῶτες ὕλες, ἀνάλογα μέ τίς ἀνάγκες τους γιά τήν ἐξαγωγή, σέ τιμή πού νά μήν ὑπερβαίνει ἐκείνη τῆς διεθνοῦς ἀγορᾶς· ὅτι γιά τόν λόγο αὐτόν, πρέπει νά προβλεφθεῖ ἡ δυνατότητα χορηγήσεως τῆς ἐπιστροφῆς κατά τήν ἐξαγωγή ὑπό μορφή ἀδείας εἰσαγωγῆς ἄνευ εἰσφορᾶς ποσότητος ἐλαιολάδου, ἡ ὁποία ἀντιστοιχεῖ στήν ἐξαγόμενη ποσότητα.»

Ἡ ἀνωτέρω αἰτιολογική σκέψη ἐκφράζει τήν ἐπιθυμία τῶν συντακτῶν τοῦ κανονισμοῦ νά διατηρηθοῦν τά παραδοσιακά ρεύματα ἐξαγωγῆς τοῦ ἐν λόγω μεσογειακοῦ προϊόντος, καλύπτοντας ταυτόχρονα τό ὀφειλόμενο στίς ἐξαγωγές κοινοτικό ἔλλειμμα σέ ἐλαιόλαδο. Πρός τοῦτο, μέ τό ἄρθρο 9, παράγραφος 1, ἐθεσπίσθη μία νέα διαδικασία, πού καλεῖται διαδικασία «ΕΞ/ΕΙΣ»:

1 — Μετάφραση ἀπό τά ὁλλανδικά.

«1. Κατόπιν αἰτήσεως τοῦ ἐνδιαφερομένου, ἡ ἐπιστροφή κατά τήν ἐξαγωγή ἐλαιολάδου χορηγεῖται ὑπό μορφή ἀδείας εἰσαγωγῆς ποσότητος ἐλαιολάδου, ἄνευ εἰσφορᾶς, ἡ ὁποία ἀντιστοιχεῖ στήν ποσότητα τοῦ ἐξαχθέντος ἐλαιολάδου, ὑπό τήν προϋπόθεση ὅτι θά προσκομισθεῖ ἡ ἀπόδειξη ὅτι ἡ ἐξαγωγή ἔλαβε χώρα πρίν ἀπό τήν εἰσαγωγή καί ὅτι ἡ εἰσαγωγή πραγματοποιήθηκε σέ προθεσμία πού θά καθορισθεῖ.»

Τό 1978, ἡ ὀργάνωση τῆς ἀγορᾶς γιά τό ἐν λόγω προϊόν ἐτροποποιήθη, ὑπό τήν ἔννοια ὅτι στό ἑξῆς παράλληλα μέ τήν ἐνίσχυση στήν παραγωγή, ἐχορηγεῖτο καί ἐνίσχυση στήν κατανάλωση. Ἡ τροποποίηση αὐτή ἐθεσπίσθη μέ τόν κανονισμό (ΕΟΚ) 1562/78 τοῦ Συμβουλίου, τῆς 29ης Ἰουνίου 1978, ὁ ὁποῖος ἐτροποποίησε τόν κανονισμό 136/66/ΕΟΚ (ΕΕ εἰδ. ἔκδ. 03/021, σ. 248). Ἐν τούτοις, ἡ ἐφαρμογή τοῦ νέου συστήματος ἐνισχύσεων στόν τομέα αὐτό συνήντησε πολλές δυσχέρειες μέ ἀποτέλεσμα τό ἀνωτέρω σύστημα νά μή ἐφαρμοσθεῖ τήν 1η Νοεμβρίου 1978, ἔναρξη τῆς περιόδου 1979, καί νά μή εἶναι δυνατό νά ἐφαρμοσθεῖ πρό τῆς 1ης Μαρτίου 1979. Κατά συνέπεια, γιά τό ἔτος 1979, οἱ τιμές καθωρίσθησαν γιά τήν περίοδο ἀπό 1ης Ἰανουαρίου ἕως 28 Φεβρουαρίου (ἀντιπροσωπευτική τιμή ἀγορᾶς: 148,43 ΛΜ/100 kg· τιμή κατωφλίου: 145,43 ΛΜ/100 kg) καί γιά τήν περίοδο ἀπό 1ης Μαρτίου ἕως 31 Ὀκτωβρίου (ἀντιπροσωπευτική τιμή ἀγορᾶς: 120, 78 ΛΜ/100 kg· τιμή κατωφλίου: 119,44 ΛΜ/100 kg. Ὁ καθορισμός αὐτός ἔγινε μέ τόν κανονισμό (ΕΟΚ) 3088/78 τοῦ Συμβουλίου τῆς 19ης Δεκεμβρίου 1978. Ἐν τούτοις, κατά τήν διάρκεια τοῦ μηνός Φεβρουαρίου, κατέστη ἐμφανές ὅτι δέν ἦταν δυνατόν νά τηρηθεῖ ἡ 1η Μαρτίου 1979 ὡς ἡμερομηνία ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος, μέ ἀποτέλεσμα τό Συμβούλιο νά ἀναβάλει τήν ἡμερομηνία ἐφαρμογῆς τῶν νέων τιμῶν ἀπό τήν 1η Μαρτίου 1979 ἕως τήν 1η Ἀπριλίου 1979. Ἡ ἀναβολή αὐτή ἔγινε μέ τόν κανονισμό ΕΟΚ 360/79 τοῦ Συμβουλίου, τῆς 20ῆς Φεβρουαρίου 1979, ὁ ὁποῖος ἐτροποποίησε τόν κανονισμό 3088/78 (ΡΒ 1979, L 46, σ. 1, τῆς 20ῆς Φεβρουαρίου 1979). Κατά συνέπεια, ἀπό τήν 1η Ἀπριλίου 1979 ἡ τιμή κατωφλίου τοῦ ἐλαιολάδου ἐμειώθη κατά 25,99 ΛΜ/100 kg μείωση πού ἐπέφερε ἐπίσης τήν μείωση τῶν εἰσφορῶν πού ἐφηρμόζοντο κατά τήν εἰσαγωγή τοῦ ἐν λόγω προϊόντος. Γιά τίς περιπτώσεις, κατά τίς ὁποῖες ἡ εἰσφορά εἶχε καθορισθεῖ βάσει τῶν τιμῶν πού ἐφηρμόζοντο πρό τῆς 1ης Ἀπριλίου 1979, γιά εἰσαγωγές ὅμως πού θά πραγματοποιοῦντο μετά τήν ἡμερομηνία αὐτή, ἡ Ἐπιτροπή ἔλαβε μεταβατικά μέτρα μέ τόν κανονισμό (ΕΟΚ) 884/79, τῆς 3ης Μαΐου 1979 (ΡΒ 1979, L 111, σ. 18, τῆς 5ης Μαΐου 1979). Τά ἐν λόγω μεταβατικά μέτρα προέβλεπαν μείωση κατά 24,18 ΛΜ/100 kg τῆς εἰσφορᾶς ἐπί τῶν εἰσαγωγῶν προελεύσεως τρίτων χωρῶν, δηλαδή μείωση λίγο κατώτερη ἀπό ἐκείνη τῆς τιμῆς κατωφλίου. Παρόμοια μέτρα πάντως δέν ἐλήφθησαν γιά τούς εἰσαγωγεῖς πού ἔκαναν χρήση τοῦ συστήματος «ΕΞ/ΕΙΣ» καί οἱ ὁποῖοι, βάσει τῆς διαδικασίας αὐτῆς εἶχαν ἐξαγάγει *πρό* τῆς 1ης Ἀπριλίου 1977 καί εἰσαγάγει *μετά* τήν ἡμερομηνία αὐτή.

3. Τά πραγματικά περιστατικά

Ὅπως προκύπτει καί ἀπό τήν ἔκθεση γιά τήν ἐπ' ἀκροατηρίου συζήτηση, τά πραγματικά περιστατικά τῆς ὑπό κρίση ὑποθέσεως ἀμφισβητοῦνται. Ἡ ἰταλική ἐπιχείρηση SA Oleifici Mediterranei (ἐφ' ἑξῆς Olmesa) ἔκανε χρήση τοῦ συστήματος «ΕΞ/ΕΙΣ» γιά ποσότητα 194,805 τόννων ἐλαιολάδου καί ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπέστη, ὡς ἐκ τούτου, ζημία, τήν ἀποκατάσταση τῆς ὁποίας ζητεῖ στήν παρούσα δίκη. Ὅσον ἀφορᾶ τίς *ἐξαγωγές,* ἀπό τόν φάκελο τῆς δικογραφίας προκύπτει ὅτι στίς 27 Ἰανουαρίου 1979 ἡ ἐνάγουσα ἐπώλησε, ἐκδίδοντας σχετικό τιμολόγιο, στήν National Supply Corporation τῆς Λιβύης, 268 τόννους ἐλαιόλαδο

πρός 1 230 λιρέτες τό κιλό, ἐνῶ ἡ μέση τιμή πωλήσεως πού ἐφηρμόζετο τότε στήν Κοινότητα ἀνήρχετο σέ 1 720 περίπου λιρέτες τό κιλό. Ἡ Ἐπιτροπή ἀμφισβητεῖ πάντως ὅτι ἡ συναλλαγή αὐτή ἀποτελεῖ τμῆμα τῶν ὑπό τό σύστημα «ΕΞ/ΕΙΣ» διεξαχθεισῶν πράξεων, διότι ὄχι μόνον οἱ ποσότητες δέν ἀντιστοιχοῦν μέ ἐκεῖνες πού εἰσήχθησαν, ἀλλά καί διότι ἡ ἑταιρία Olmesa δέν ἠδυνήθη νά προσκομίσει πιστοποιητικό γιά ποσότητα 190 τόννων. Ὅσον ἀφορᾶ τίς *εἰσαγωγές*, ἡ ἑταιρία Olmesa προσεκόμισε δύο πιστοποιητικά εἰσαγωγῆς γιά 194,805 συνολικά τόννους, τό πρῶτο γιά 33 περίπου τόννους πού ἴσχυε μέχρι τίς 30 Μαΐου 1979 καί τό δεύτερο γιά 161 περίπου τόννους πού ἴσχυε μέχρι τίς 30 Ἰουνίου. Ἐπί πλέον, προσεκόμισε ἑπτά τιμολόγια σχετικά μέ τήν ἀγορά ἐλαιολάδου ἀπό ἱσπανικές ἐπιχειρήσεις κατά τήν διάρκεια τοῦ χρονικοῦ διαστήματος ἀπό 12 Μαΐου ἕως 13 Ἰουνίου 1979. Κατά τήν Ἐπιτροπή, τά τιμολόγια αὐτά ἀντιπροσωπεύουν μόνον 104 συνολικά τόννους, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 57,4 τόννοι ἀφοροῦν ἐξευγενισμένο ἐλαιόλαδο πού δέν ὑπάγεται στήν διαδικασία «ΕΞ/ΕΙΣ». Ἡ τιμή κατά τήν εἰσαγωγή ἀνήρχετο σέ 1 630 λιρέτες τό κιλό. Κατά τήν ἑταιρία Olmesa, ἡ ἐν λόγω εἰσαχθεῖσα ποσότητα ἐλαιολάδου ἐπωλήθη ἐντός τῆς Κοινότητος στήν τιμή τῶν 1 900 περίπου λιρετῶν τό κιλό. Ἡ Ἐπιτροπή καί τό Συμβούλιο ἀμφισβητοῦν ὅτι οἱ τιμές εἶχαν διαμορφωθεῖ σ' αὐτό τό ἐπίπεδο μετά τήν 1η Ἀπριλίου. Ἡ Ἐπιτροπή ἰσχυρίζεται ὅτι κατά τήν διάρκεια τῆς ἐν λόγω περιόδου, ἡ τιμή ἐκυμαίνετο μεταξύ 2 507 καί 2 580 λιρετῶν τό κιλό. Ἡ ἑταιρία Olmesa θεωρεῖ ὅτι ἐν πάση περιπτώσει ὑπέστη ζημία ἐπί τῆς εἰσαχθείσης ποσότητος, καθ' ὅσον δέν κατέστη δυνατή ἡ πώληση τῆς ποσότητος αὐτῆς στήν τιμή πού ἴσχυε ὑπό τό παλαιό σύστημα. Σύμφωνα μέ τά στοιχεῖα πού προσεκόμισε ἀλλά καί λόγω τῆς καταργήσεως τῶν ἐπιστροφῶν, ὑπέστη ἐπί τῶν ἐξαγωγῶν ζημία 100 περίπου ἑκατομμυρίων λιρετῶν, οἱ δέ εἰσαγωγές τῆς ἀπέφεραν κέρδος μόνο 42 ἑκατομμύρια περίπου λιρέτες. Θά ἐπανέλθω ἀργότερα στό θέμα τῆς ὑπάρξεως τῆς προβαλλομένης ζημίας καί στόν τρόπο ὑπολογισμοῦ της.

4. Προβληθέντες ἰσχυρισμοί καί ἐξέταση αὐτῶν

Μέ τήν ἀγωγή, ἡ ὁποία στηρίζεται στά ἄρθρα 178 καί 215, ἐδάφιο 2, τῆς συνθήκης ΕΟΚ, ζητεῖται ἡ καταβολή ἀπό τήν Κοινότητα, ὡς ἀποζημίωση, ποσοῦ 50 629 λογιστικῶν μονάδων, ἐντόκως πρός 8 % ἀπό 4ης Μαΐου 1979, καθώς καί ἡ καταδίκη τῆς Κοινότητος στά δικαστικά ἔξοδα. Ἡ ἀγωγή, κατά τό μέρος πού στρέφεται κατά τῆς Ἐπιτροπῆς ἀφορᾶ τήν εὐθύνη γιά τήν ἐπέλευση τῆς προβαλλομένης ζημίας κατόπιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ κανονισμοῦ 884/79, ὁ ὁποῖος, ὅπως ἐλέχθη, δέν ὥρισε μεταβατικά μέτρα ὡς πρός τό σύστημα «ΕΞ/ΕΙΣ». *Κυρίως*, ἡ ἐνάγουσα ὑποστηρίζει ὅτι *δέν* πρόκειται ἐν προκειμένω γιά νομοθετική πράξη ἐνέχουσα ἐπιλογές οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Ὡς ἐκ τούτου, δέν εἶναι ἀναγκαῖο νά ἀποδειχθεῖ ὅτι πληροῦνται οἱ ἀπαιτούμενες, ὅταν ὑφίσταται μία τέτοια πολιτική ἐπιλογή, περιοριστικές προϋποθέσεις γιά νά εὐδοκιμήσει μία ἀγωγή στηριζομένη στό ἄρθρο 215, ἐδάφιο 2. Πρόκειται, ὅπως εἶναι γνωστό, γιά τήν προϋπόθεση πού ἀφορᾶ τήν ὕπαρξη καταφώρου παραβάσεως ὑπερτέρου κανόνος δικαίου πού προστατεύει τά ἄτομα, ὅπως τό Δικαστήριο τήν διετύπωσε στίς ἀποφάσεις πού ἐξέδωσε στίς ὑποθέσεις 5/71 (Schöppenstedt, Jurispr. 1971, σ. 975) καί 9 καί 11/71 (Compagnie d'approvisionnement et Grands Moulins de Paris, Jurispr. 1972, σ. 391). *Ἐπικουρικῶς*, ἄν ὁ κύριος ἰσχυρισμός δέν γίνει δεκτός, ἡ ἑταιρία Olmesa ὑποστηρίζει ὅτι ὑφίσταται ἐν προκειμένω τέτοια παράβαση, λόγω τῆς παρα-

διάσεως ἀπό τόν κανονισμό 884/79 τῶν ἀρχῶν τῆς ἴσης μεταχειρίσεως καί τῆς προστασίας τῆς δικαιολογημένης ἐμπιστοσύνης. Ἡ ἀγωγή, κατά τό μέρος πού στρέφεται κατά τοῦ Συμβουλίου, ἔχει ἐπικουρικό χαρακτήρα σέ σχέση μέ τό μέρος τῆς ἀγωγῆς πού στρέφεται κατά τῆς Ἐπιτροπῆς. Μέ τήν ἀγωγή αὐτή ζητεῖται ἐπίσης ἡ καταβολή ἀποζημιώσεως, βάσει τῆς εὐθύνης πού στηρίζεται ὄχι σέ παράνομη πράξη, ἀλλά σέ νόμιμη πράξη τοῦ ἐν λόγω ὀργάνου. Πρός τοῦτο, ἡ ἑταιρία Olmesa ὑποστηρίζει ὅτι οἱ κανονισμοί 1562/78, 3088/78 καί 360/79 τοῦ Συμβουλίου, ἄν καί σύννομοι, τῆς προξένησαν ἐν τούτοις ζημία πού γεννᾶ τήν εὐθύνη τοῦ Συμβουλίου. Μέ τό αἴτημα αὐτό, τό Δικαστήριο καλεῖται νά κρίνει τό ζήτημα ἄν τό κοινοτικό δίκαιο ἀναγνωρίζει τήν ὕπαρξη εὐθύνης λόγω ζημίας πού προξένησαν νόμιμες πράξεις τῶν κοινοτικῶν ὀργάνων. Στήν συνέχεια τῶν προτάσεων θά ἐξετάσω τούς ἰσχυρισμούς αὐτούς μέ τήν ἀναφερθεῖσα σειρά. Ὅσον ἀφορᾶ τήν κυρία ἀξίωση πού στρέφεται κατά τῆς Ἐπιτροπῆς, θά ἐξετασθοῦν οἱ τρεῖς προϋποθέσεις, ἀπό τίς ὁποῖες ἡ σχετική μέ τίς παράνομες πράξεις τῆς Κοινότητος νομολογία τοῦ Δικαστηρίου ἐξαρτᾶ τήν ἀναγνώριση τῆς εὐθύνης πού στηρίζεται στό ἄρθρο 215, ἐδάφιο 2: παράνομες πράξεις, νομοθετικές ἤ μή, τῆς Ἐπιτροπῆς, ὕπαρξη αἰτιώδους συναφείας μεταξύ τῆς ζημίας πού ὑποστηρίζει ὅτι ὑπέστη ἡ ἑταιρία Olmesa καί τῶν ἐν λόγω πράξεων, καθώς καί ὕπαρξη καί τρόπος ὑπολογισμοῦ τῆς ζημίας αὐτῆς. Ἡ ἐξέταση αὐτῶν τῶν θεμάτων θά μοῦ ἐπιτρέψει νά ἀναφερθῶ συνοπτικῶς στίς προϋποθέσεις πού ἀφοροῦν τήν ὕπαρξη αἰτιώδους συναφείας καί ζημίας, σέ σχέση μέ τό μέρος τῆς ἀγωγῆς πού στρέφεται κατά τοῦ Συμβουλίου, τό ὁποῖο θά ἐξετασθεῖ ἀκολούθως. Στό πλαίσιο τοῦ μέρους αὐτοῦ τῆς ἀγωγῆς, θά ἀφιερώσω πάντως ὁρισμένες σκέψεις στό ἀναντίρρητα ἐνδιαφέρον ζήτημα πού ἀφορᾶ τήν ἐνδεχομένη ἀντικειμενική εὐθύνη γιά νόμιμες πράξεις τῆς Κοινότητος.

5. Ἡ ἀγωγή κατά τό μέρος πού στρέφεται κατά τῆς Ἐπιτροπῆς

Πρίν ἐξετασθεῖ τό ζήτημα ἄν δύναται νά προσαφθεῖ κατά τῆς Ἐπιτροπῆς ἡ ἔκδοση παρανόμου πράξεως, θά πρέπει νά δοθεῖ ἀπάντηση στόν ἰσχυρισμό τῆς ἑταιρίας Olmesa, κατά τόν ὁποῖο δέν πρόκειται ἐν προκειμένῳ γιά νομοθετική πράξη ἐνέχουσα ἐπιλογές οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Συνεπῶς, δέν εἶναι ἀναγκαῖο νά ἀποδειχθεῖ ἡ ὕπαρξη καταφώρου παραβάσεως ὑπερτέρου κανόνος δικαίου πού προστατεύει τά ἄτομα, γιά νά ἀποδειχθεῖ ὅτι ἡ Ἐπιτροπή ὑπερέβη τήν ἐξουσία ἐκτιμήσεως πού διαθέτει. Τό ἐπιχείρημα τῆς ἑταιρίας Olmesa ἰσοδυναμεῖ, κατ' οὐσίαν, μέ τήν ἄποψη ὅτι ἐν προκειμένῳ οὐδόλως ἀνετέθη στήν Ἐπιτροπή ἡ ἐφαρμογή ἐπιλογῶν οἰκονομικῆς πολιτικῆς καί ὅτι τό ὄργανο αὐτό ὑπεχρεοῦτο μόνον νά ἐκτελέσει τίς τροποποιήσεις πού ἐπέφερε τό Συμβούλιο στήν ὀργάνωση τῆς ἀγορᾶς στόν τομέα τῶν λιπαρῶν οὐσιῶν. Φρονῶ ὅτι τό ἐπιχείρημα αὐτό δέν δύναται νά γίνει δεκτό, ἐφ' ὅσον ἡ ἐξουσιοδότηση, ἔστω καί ὑπό τήν μορφή ρητῆς ἐντολῆς, δέν συνεπάγεται ἄνευ ἑτέρου ὅτι ἡ Ἐπιτροπή δέν διαθέτει κανένα περιθώριο ἐξουσίας. Αὐτό εἶναι περισσότερο ἀληθές στήν ὑπό κρίση ὑπόθεση, ὅπου ὁ κανονισμός 884/79 τῆς Ἐπιτροπῆς παραπέμπει στό ἄρθρο 16, παράγραφος 6, τοῦ βασικοῦ κανονισμοῦ 136/66, διάταξη δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ Ἐπιτροπή λαμβάνει τίς ἐκτελεστικές διατάξεις σύμφωνα μέ τήν διαδικασία τῆς ἐπιτροπῆς διαχειρίσεως πού ἱδρύθη μέ τό ἄρθρο 38 τοῦ ἐν λόγω κανονισμοῦ. Λαμβανομένης ὑπ' ὄψη τῆς φύσεως τῆς ἐν λόγω διαδικασίας καί τῆς νομολογίας τοῦ Δικαστηρίου στίς ὑποθέσεις 25/70 (Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide κατά Köster, Jurispr. 1970, σ. 1173), καί 30/70 (Scheer κατά Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide, Jurispr. 1970, σ. 1210), δέν εἶναι δυνατό νά ὑποστηριχθεῖ ὅτι ἡ Ἐπιτροπή δέν διαθέτει κανένα περιθώριο ἐξουσίας, ὅσον ἀφορᾶ τήν διαχείριση τῶν κοινῶν

όργανώσεων άγορᾶς. Τό ἐπιχείρημα αὐτό πού προβάλλει ἡ ἑταιρία Olmesa συνεπάγεται ἐπί πλέον ὅτι ἡ Ἐπιτροπή, μή λαμβάνοντας μεταβατικά μέτρα γιά τήν διαδικασία «ΕΞ/ΕΙΣ», παρεβίασε τούς ἀντίστοιχους κανονισμούς τοῦ Συμβουλίου. Πράγματι, στήν περίπτωση αὐτή, ἡ Ἐπιτροπή δέν διαθέτει κανένα περιθώριο ἐκτιμήσεως ὅσον ἀφορᾶ τά μεταβατικά μέτρα. Ἐν τούτοις, ἡ ἑταιρία Olmesa οὔτε προβάλλει οὔτε ἀποδεικνύει τήν ὕπαρξη μιᾶς τέτοιας παραβάσεως.

Κατά συνέπεια, τό μέρος τῆς ἀγωγῆς πού στρέφεται κατά τῆς Ἐπιτροπῆς στηρίζεται στήν πραγματικότητα στόν ἐπικουρικό ἰσχυρισμό κατά τόν ὁποῖο, ἐφ' ὅσον πρόκειται γιά νομοθετική πράξη ἐνέχουσα ἐπιλογές οἰκονομικῆς πολιτικῆς, πληροῦται ἐπίσης ἡ προϋπόθεση ὑπάρξεως καταφώρου παραβάσεως ὑπερτέρου κανόνος δικαίου πού προστατεύει τά ἄτομα. Συγκεκριμένα, ἡ ἑταιρία Olmesa ὑποστηρίζει ὅτι ἡ Ἐπιτροπή μή λαμβάνοντας μεταβατικά μέτρα γιά τήν διαδικασία «ΕΞ/ΕΙΣ», παρεβίασε τόσο τήν ἀρχή τῆς ἰσότητος ὅσο καί τήν ἀρχή τῆς προστασίας τῆς δικαιολογημένης ἐμπιστοσύνης.

Τό ἀνωτέρω πρῶτο μέρος τοῦ ἐπικουρικοῦ ἰσχυρισμοῦ στηρίζεται στήν ὑπόθεση ὅτι ἡ διαδικασία «ΕΞ/ΕΙΣ» καί οἱ σχετικοί μέ τίς εἰσαγωγές καί τίς ἐξαγωγές κανόνες, οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται στούς προκαθορισμούς καί στά πιστοποιητικά, συνιστοῦν ἀντικειμενικῶς δεκτικά συγκρίσεως συστήματα. Εἶναι δυνατό νά παρατηρηθεῖ ἀμέσως ὅτι ἡ ἀκρίβεια τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς εἶναι ἀμφισβητήσιμη, λαμβανομένης ὑπ' ὄψη τῆς ἀρχῆς τῆς κοινοτικῆς προτιμήσεως πού ἀνεγνωρίσθη ἐπανειλημμένως ἀπό τό Δικαστήριο ὡς μία ἀπό τίς κατευθυντήριες ἀρχές τῆς κοινῆς γεωργικῆς πολιτικῆς. Σύμφωνα μέ τήν ἀρχή αὐτή, ἡ κοινοτική ἀγορά ἀπολαύει μιᾶς προτιμήσεως σέ σχέση μέ τήν ἀγορά τῶν τρίτων χωρῶν. Τό σύστημα τῶν εἰσφορῶν καί τῶν ἐπιστροφῶν ἐπί τῶν εἰσαγωγῶν καί ἐξαγωγῶν, πού προέρχονται ἀπό ἤ προορίζονται γιά τρίτες χῶρες, πρέπει νά θεωρηθεῖ ὡς συνέπεια τῆς ἀρχῆς αὐτῆς, ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τήν ἐξάρτηση τῶν ἐν λόγω εἰσαγωγῶν καί ἐξαγωγῶν κυρίως ἀπό τίς συνθῆκες τῆς ἀγορᾶς ἐντός τῆς Κοινότητος. Σύμφωνα μέ τήν αἰτιολογική σκέψη τοῦ κανονισμοῦ 171/67, ἡ ὁποία προανεφέρθη, ἡ διαδικασία «ΕΞ/ΕΙΣ» χρησιμεύει πάντως γιά τήν διατήρηση τῶν παραδοσιακῶν ρευμάτων ἐξαγωγῶν καί πηγάζει ἀπό τήν ἐπιθυμία νά μή διαταραχθεῖ τελείως ἡ παραδοσιακή μεσογειακή ἀγορά ἐλαιολάδου. Ὑπ' αὐτό τό πρῖσμα, ἡ διαδικασία «ΕΞ/ΕΙΣ» δύναται δυσχερῶς νά μή θεωρηθεῖ ὡς ἐξαίρεση τοῦ γενικοῦ συστήματος. Οἱ ἀνωτέρω γενικοῦ χαρακτῆρος σκέψεις ἐπιβεβαιώνονται ἐπίσης ἀπό τίς σχετικές ἐν προκειμένω νομοθετικές διατάξεις. Κατά *πρῶτο*, τό σύστημα τῶν πιστοποιητικῶν εἰσαγωγῆς καί ἐξαγωγῆς μέ δυνατότητα προκαθορισμοῦ ἔχει γενική ἐφαρμογή στά κοινοτικά γεωργικά προϊόντα. Καθωρίσθη μέ τούς κανονισμούς τῆς Ἐπιτροπῆς 192/75 καί 193/75 (ΕΕ εἰδ. ἔκδ. 03/011, σ. 10). Ἀντιθέτως, ἡ διαδικασία «ΕΞ/ΕΙΣ» δέν προκύπτει ἀπό καμμία γενική κανονιστική ρύθμιση· ἐφαρμόζεται κατά τομέα ἐφ' ὅσον παρίσταται ἀνάγκη. Κατά *δεύτερο*, τό γεγονός ὅτι ἡ διαδικασία «ΕΞ/ΕΙΣ» ἀποτελεῖ ἐξαίρεση τοῦ γενικοῦ συστήματος εἰσαγωγῶν καί ἐξαγωγῶν προκύπτει ἐπίσης ἀπό τό κείμενο τοῦ ἄρθρου 9, παράγραφος 1, τοῦ κανονισμοῦ 171/67, τό ὁποῖο ἀνεφέρθη προηγουμένως. Πρόκειται πράγματι γιά μία εἰδική μορφή ἐπιστροφῆς λόγω ἐξαγωγῆς ἐλαιολάδου. Ὁ εἰδικός αὐτός χαρακτήρας τῆς διαδικασίας «ΕΞ/ΕΙΣ» ἐπιβεβαιώνεται ἐπίσης ἀπό τό ἄρθρο 9 τοῦ κανονισμοῦ 2041/75 τῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς 25ης Ἰουλίου 1975, περί τῶν εἰδικῶν διαδικασιῶν ἐφαρμογῆς τοῦ καθεστῶτος πιστοποιητικῶν εἰσαγωγῆς, ἐξαγωγῆς καί προκαθορισμοῦ στόν τομέα τῶν λιπαρῶν οὐσιῶν (ΕΕ εἰδ. ἔκδ. 03/013, σ. 80). Τό ἴδιο συμπέρασμα

δύναται νά συναχθεῖ ἀπό τήν νομολογία τοῦ Δικαστηρίου. Μετά τήν ἀπόφαση πού ἐξεδόθη στήν ὑπόθεση 73/69 (Oehlmann, Jurispr. 1970, σ. 468), κατέστη ἐμφανές ὅτι οἱ κανόνες τοῦ γενικοῦ συστήματος προκαθορισμοῦ δέν δύνανται νά ἐφαρμοσθοῦν κατ' ἀναλογία στίς περιπτώσεις, κατά τίς ὁποῖες δέν τίθεται θέμα προκαθορισμοῦ. Τό Δικαστήριο ἐθεώρησε ὡς καθοριστικό παράγοντα τόν σταθερό δεσμό, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖται μετά τόν προκαθορισμό μεταξύ τοῦ ἐπιχειρηματίου, ἀφ' ἑνός, καί τῶν ἀρχῶν πού εἶναι ἐπιφορτισμένες μέ τή διαχείριση τῆς ὀργανώσεως τῶν ἀγορῶν, ἀφ' ἑτέρου, καί ὁ ὁποῖος συνίσταται στήν συνοδευομένη ἀπό τήν καταβολή ἐγγυήσεως ὑποχρέωση εἰσαγωγῆς ἤ ἐξαγωγῆς. Στήν ἀπόφαση πού ἐξεδόθη στήν ὑπόθεση 68/77 (IFG κατά Ἐπιτροπῆς, Jurispr. 1978, σ. 353), στήν ὁποία ἐξετάσθη ἕνα σύστημα «ΕΞ/ΕΙΣ», τό Δικαστήριο ἔδωσε τήν ἑρμηνεία αὐτή. Στήν σκέψη 8 τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς (πρβλ. σ. 369) τό Δικαστήριο ἔκρινε κατά τρόπο σαφῆ ὅτι λόγω τοῦ ἀνωτέρω δεσμοῦ, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖται μετά τόν προκαθορισμό μεταξύ τοῦ ἐπιχειρηματίου καί τῶν ἀρχῶν πού εἶναι ἐπιφορτισμένες μέ τήν διαχείριση τῆς ὀργανώσεως τῶν ἀγορῶν, τό σύστημα «ΕΞ/ΕΙΣ» δέν πρέπει νά ἐξομοιωθεῖ μέ μία γενική διαδικασία εἰσαγωγῶν καί ἐξαγωγῶν. Σχετικῶς, παραπέμπω ἐπί πλέον στίς κατηγορηματικές ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου ἀπόψεις πού ἀνέπτυξε στίς προτάσεις του ὁ γενικός εἰσαγγελεύς Capotorti.

Λαμβανομένων ὑπ' ὄψη τῶν προηγηθεισῶν σκέψεων καί κατά τό μέτρο πού τό ἐν λόγω κεφάλαιο τοῦ προβληθέντος ἰσχυρισμοῦ στηρίζεται στήν ἄποψη ὅτι στήν ὑπό κρίση ὑπόθεση πρόκειται γιά καταστάσεις ἀντικειμενικῶς δεκτές συγκρίσεως, φρονῶ ὅτι δέν δύναται νά γίνει δεκτό. Προσθέτω πάντως ὅτι, κυρίως κατά τήν διάρκεια τῆς προφορικῆς διαδικασίας, ἡ ἑταιρία Olmesa ἐπεχείρησε νά ἑρμηνεύσει τήν ἀρχή τῆς ἰσότητος, στήν παροῦσα ὑπόθεση, ὑπό τήν οὐσιαστική της ἔννοια. Τό ἐπιχείρημά της συνίσταται στό ὅτι δύναται νά γίνει λόγος γία διαφορά μεταξύ τοῦ προκαθορισμοῦ καί τοῦ συστήματος «ΕΞ/ΕΙΣ», κατά τό μέτρο πού ὁ ἐπιχειρηματίας πού ἀπολαύει τοῦ προκαθορισμοῦ δέν διατρέχει κατ' ἀρχήν κανέναν κίνδυνο σέ σχέση μέ τίς ἐν τῷ μεταξύ ἐπερχόμενες μεταβολές τῶν τιμῶν, ἐν ἀντιθέσει πρός τόν ἐπιχειρηματία πού προσφεύγει ἐκουσίως στό σύστημα «ΕΞ/ΕΙΣ». Ἡ ἔλλειψη μεταβατικῶν μέτρων γιά τό σύστημα «ΕΞ/ΕΙΣ» δύναται νά θεωρηθεῖ ὡς παραδεκτή, ἄν ὁ ἐπιχειρηματίας πού προσφεύγει στό ἀνωτέρω σύστημα δέν ἐκτίθεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου σέ δυσανάλογους ἤ μή συνήθεις κινδύνους. Ἄν καί δέν θά ἤθελα νά ἀπορρίψω ἄνευ ἑτέρου τό ἐπιχείρημα αὐτό, φρονῶ πάντως ὅτι στήν ὑπό κρίση ὑπόθεση δέν δύναται νά γίνει δεκτό, δεδομένου ὅτι ἡ ἑταιρία Olmesa δέν ἀπέδειξε ὅτι ὑφίσταται ἐν προκειμένῳ ἕνας τέτοιος δυσανάλογος κίνδυνος οὔτε ὅτι συνοδεύεται αὐτός ἀπό τήν ὕπαρξη ἐξαιρετικῆς ζημίας.

Τά ἐπιχειρήματα τῆς ἑταιρίας Olmesa ἀναφέρονται ἐν τούτοις, ἐν μέρει, καί στό ζήτημα κατά πόσο ἡ ἑταιρία αὐτή ἠδύνατο ἤ δέν ἠδύνατο νά προβλέψει τήν μεταβολή τῶν τιμῶν. Τό ἐπιχείρημα αὐτό συνδέεται, ἑπομένως, μέ τόν ἰσχυρισμό πού στηρίζεται στήν παραβίαση τῆς δικαιολογημένης ἐμπιστοσύνης.

Ὅσον ἀφορᾶ τό δεύτερο κεφάλαιο τοῦ ἐπικουρικοῦ ἰσχυρισμοῦ, ἡ ἑταιρία Olmesa ὑποστηρίζει ὅτι ναί μέν ἦταν γνωστό ὅτι οἱ τιμές θά μετεβάλλοντο λόγω τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ συστήματος τῶν ἐνισχύσεων στήν κατανάλωση στόν τομέα τοῦ ἐλαιολάδου, ὁ χρόνος, ὅμως, κατά τόν ὁποῖο θά ὑπῆρχοντο οἱ μεταβολές αὐτές ἦταν ἀόέβαιος λόγω τοῦ ὅτι τό Συμβούλιο εἶχε ἤδη προβεῖ σέ δύο ἀναβολές. Σχετικῶς, σημειώνω ὅτι ἀπεδείχθη ἀδύνατη ἡ τήρηση τῶν ἡμερομηνιῶν τῆς 1ης Νοεμβρίου 1978 καί τῆς 1ης Μαρτίου 1979. Συνεπῶς, τό ἐπιχείρημα αὐτό ἰσοδυναμεῖ οὐσιαστικῶς μέ τήν ἄποψη ὅτι ἡ ἑταιρία Olmesa ἐδικαιοῦτο νά προβλέψει καί ἄλλες ἀναβολές. Προκειμένου νά προστατεύσει αὐτή τήν δικαιολογημένη ἐμπιστοσύνη, ἡ Ἐπιτροπή ὤφειλε νά λάβει μεταβατικά μέτρα ἤ νά ἀναστείλει τήν ἐφαρμογή τοῦ συστήματος «ΕΞ/ΕΙΣ». Νομίζω ὅτι εἶναι προφανές ὅτι, κατά

κανόνα, ὁ ἰδιώτης πού ἀντιμετωπίζει ἕνα νομοθετικό μέτρο, ἡ ἔναρξη τῆς ἰσχύος τοῦ ὁποίου ἀναβάλλεται, δέν δικαιοῦται, μόνο λόγω τῆς ἀναβολῆς αὐτῆς, νά προσδοκᾶ ὅτι θά ἐπέλθουν καί ἄλλες ἀναβολές. Ἡ προσδοκία αὐτή πρέπει τουλάχιστον νά στηρίζεται καί σέ ἄλλα περιστατικά, ἐκτός ἀπό τήν ἴδια τήν ἀναβολή, ἡ δέ ἑταιρία Olmesa δέν προέβαλε τέτοια περιστατικά. Ἀντιθέτως, εἶναι βέβαιο ὅτι ἡ ἑταιρία Olmesa ἐγνώριζε ἤ ἠδύνατο νά γνωρίζει, μετά τήν δημοσίευση τοῦ κανονισμοῦ 3088/78 στίς 19 Δεκεμβρίου 1978, σέ ποιό βαθμό καί πότε θά μετεβάλλοντο οἱ τιμές. Ἕως τίς 23 Φεβρουαρίου 1979, δέν ὑφίστατο κανείς λόγος γιά νά ὑποθέσει ὅτι θά ὑπῆρχε καί δεύτερη ἀναβολή, ὅπως αὐτό συνέβη μέ τόν κανονισμό 260/79 πού ἐδημοσιεύθη τήν ἡμερομηνία αὐτή. Ἐφ' ὅσον ἡ ἑταιρία Olmesa προσέφυγε στό σύστημα «ΕΞ/ΕΙΣ» *πρό* τῆς 23ης Φεβρουαρίου 1979, ὤφειλε νά λάβει ὑπ' ὄψη ὅτι οἱ τιμές θά μετεβάλλοντο ἀπό τήν 1η Μαρτίου 1979 μέ τίς ἀντίστοιχες συνέπειες γιά τίς εἰσαγωγές πού θά ἐπραγματοποιοῦντο μετά τήν τελευταία ἡμερομηνία. Τό γεγονός ὅτι, στίς 23 Φεβρουαρίου 1979, ἡ 1η Μαρτίου ἔγινε 1η Ἀπριλίου, συνιστᾶ τουλάχιστον γιά τήν ἑταιρία Olmesa μία εὐτυχή συγκυρία, τήν ὁποία δέν ἔπρεπε νά προσδοκᾶ ἕνας ἐπιμελής ἐπιχειρηματίας. Ἐνεργώντας χωρίς νά λάβει ὑπ' ὄψη της τήν ἐπικειμένη μεταβολή καί προβαίνοντας σέ κερδοσκοπία στηριζόμενη σέ νέα ἀναβολή τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ νέου συστήματος, ἡ ἑταιρία Olmesa δέν ἐνήργησε βεβαίως κατά τόν τρόπο πού δύναται κανείς νά ἀναμένει ἀπό ἕναν ἐπιμελή ἐπιχειρηματία. Αὐτή ἡ ἀδικαιολόγητη προσδοκία οὐδόλως στηρίζεται στήν ἔλλειψη μεταβατικῶν μέτρων. Σύμφωνα μέ τίς ἀποφάσεις πού ἐξέδωσε τό Δικαστήριο, μεταξύ ἄλλων στίς ὑποθέσεις 95-98/74 (CNTA κατά Ἐπιτροπῆς καί Συμβουλίου, Jurispr. 1975, σ. 1615, σκέψη 45) καί 169/75 (Compagnie continentale κατά Συμβουλίου, Jurispr. 1975, σ. 117, σκέψη 28), γιά νά γίνει δεκτός ὁ ἰσχυρισμός πού στηρίζεται στήν ἀρχή τῆς προστασίας τῆς δικαιολογημένης ἐμπιστοσύνης, θά πρέπει, ἐν πάση περιπτώσει, νά πληροῦται ἡ προϋπόθεση ἐπιδείξεως ἐπιμελείας καί συνέσεως, δηλαδή, θά πρέπει ὁ ἐπιχειρηματίας νά ἔχει ἐνεργήσει σύμφωνα μέ τίς γνωστές ἤ δυνάμενες νά προβλεφθοῦν συνθῆκες τῆς ἀγορᾶς (ἐν προκειμένῳ κατά τόν χρόνο διενεργείας τῶν ἐξαγωγῶν).

Ἡ ἀπαίτηση ὑπάρξεως αἰτιώδους συναφείας ἐνέχει ἐν προκειμένῳ τήν ὕπαρξη αἰτιώδους συνδέσμου μεταξύ τῆς ζημίας πού ὑποστηρίζει ὅτι ὑπέστη ἡ ἑταιρία Olmesa καί τῆς μή λήψεως, μέ τόν κανονισμό 84/79, μεταβατικῶν μέτρων γιά τό σύστημα «ΕΞ/ΕΙΣ». Ἀπό τήν προηγουμένη ἐξέταση τοῦ δευτέρου κεφαλαίου τοῦ ἐπικουρικοῦ ἰσχυρισμοῦ προκύπτει ἤδη ὅτι τέτοιος σύνδεσμος δέν ὑφίσταται, ἐφ' ὅσον ἡ προβαλλομένη ζημία δέν ὀφείλεται στήν ἔλλειψη μεταβατικῶν μέτρων, ἀλλά στήν ἀδικαιολόγητη προσδοκία ἄλλων ἀναβολῶν τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ νέου συστήματος. Σέ σχέση μέ τήν ἀπαίτηση τῆς αἰτιώδους συναφείας, ἡ ἑταιρία Olmesa δέν ἐτήρησε τήν ὑποχρέωση ἐπιδείξεως ἐπιμελείας. Σχετικῶς, παραπέμπω ἰδίως στίς σκέψεις 11 καί 28 τῆς προαναφερθείσης ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου στήν ὑπόθεση 169/75.

Στό δικόγραφο τῆς ἀγωγῆς, ἡ ἑταιρία Olmesa ὑπολογίζει τήν ζημία τήν ὁποία ὑποστηρίζει ὅτι ὑπέστη, σέ 50 629 ΛΜ, λαμβανομένης ὑπ'ὄψη τῆς διαφορᾶς μεταξύ τῆς παλαιᾶς καί τῆς νέας τιμῆς κατωφλίου (145,43 ΛΜ/100 kg − 119,44 ΛΜ/100 kg = 25,99 ΛΜ/100 kg ἤ σέ 47 103 ΛΜ, ἄν ληφθεῖ ὑπ' ὄψη ἡ διαφορά μεταξύ τῆς παλαιᾶς καί τῆς νέας εἰσφορᾶς. Εὐνόητο

εἶναι ὅτι ἡ ἑταιρία Olmesa προτιμᾶ τό πρῶτο ποσό. Μέ προσθήκη στό ὑπόμνημα ἀπαντήσεώς της, ἡ ἐνάγουσα ἐπιχειρεῖ νά ὑπολογίσει τήν ζημία σέ ἰταλικές λιρέτες.

Ὅσον ἀφορᾶ τήν ἀπαίτηση ὑπάρξεως ζημίας πού τίθεται στό ἄρθρο 215, ἐδάφιο 2, εἶχα ἤδη τήν εὐκαιρία, στίς προτάσεις μου πού ἀνέπτυξα στίς συνεκδικασθεῖσες ὑποθέσεις 197-200, 243, 145 καί 247/80, νά ἀναφέρω τήν ἀπόφαση πού ἐξέδωσε τό Δικαστήριο στήν ὑπόθεση 47/79 (Richard Pool κατά Συμβουλίου, Jurispr. 1980, σ. 569). Σύμφωνα μέ τίς σκέψεις 10 καί 11 τῆς ἐν λόγω ἀποφάσεως, θά πρέπει νά ἀποδειχθεῖ ὄχι μόνο ἡ ὕπαρξη πραγματικῆς ζημίας, ἀλλά καί νά ὑπολογισθεῖ αὐτή κατά τρόπο ἀρκετά συγκεκριμένο. Ὡς πρός τήν ὕπαρξη τῆς ζημίας, φρονῶ, στηριζόμενος στίς παρατηρήσεις πού ἀνέπτυξα ἀνωτέρω σέ σχέση μέ τόν ἐν λόγω ἰσχυρισμό, ὅτι ἡ ἑταιρία Olmesa δέν ἐπέτυχε νά ἀποδείξει ὅτι ὑπέστη ζημία λόγω τῆς συμπεριφορᾶς τῆς Ἐπιτροπῆς καί τοῦ Συμβουλίου. Δύναται ἀναμφιβόλως νά παραπονεῖται γιά τήν ἀποθετική ζημία πού ὑπέστη λόγω τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν μετά τήν 1η Ἀπριλίου, ἀλλά ἀπεδείχθη ὅτι αὐτό ὠφείλετο στήν ἀδικαιολόγητη προσδοκία πού ἔτρεφε ὡς πρός τήν εἰσαγωγή τοῦ νέου συστήματος στόν τομέα τοῦ ἐλαιολάδου.

Ἐπίσης, ἡ ἑταιρία Olmesa δέν ἐπέτυχε νά συγκεκριμενοποιήσει ἀρκετά τήν ζημία πού ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπέστη. Καθ' ὅσον πρόκειται γιά ζημία ἐκφραζομένη σέ λογιστικές μονάδες, ἡ ἔνδειξη αὐτή στηρίζεται μόνο στίς μεταβολές πού ἐπῆλθαν στίς κοινοτικές τιμές, οἱ ὁποῖες, ἐκτός ἀντιθέτου ἀποδείξεως, δέν ἀντανακλοῦν ἀναγκαίως τίς πραγματικές συνθῆκες τῆς ἀγορᾶς πού εἶναι καθοριστικές γιά τίς ἐν λόγω συναλλαγές. Σύμφωνα μέ τήν Ἐπιτροπή καί τό Συμβούλιο, ἡ τιμή πού ἴσχυε στήν ἀγορά ἐντός τῆς Κοινότητος γιά τό εἰσαγόμενο ἐλαιόλαδο, ἦταν στήν πραγματικότητα πολύ ὑψηλότερη ἀπό αὐτή πού ὑποστηρίζει ἡ ἑταιρία Olmesa. Πρός ὑπολογισμό τῆς ζημίας, ἐνδιαφέρουν ἀκριβῶς αὐτές οἱ πραγματικές τιμές τῆς ἀγορᾶς καί ὄχι οἱ θεωρητικοί ὑπολογισμοί πού ἀφοροῦν τίς συνέπειες τῶν τροποποιήσεων τῆς ὀργανώσεως τῶν ἀγορῶν ἐπί τοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν. Ὡς πρός τόν ὑπολογισμό σέ ἰταλικές λιρέτες σέ σχέση μέ τίς ἐξαγωγές καί τίς εἰσαγωγές, βάσιμες ἀντιρρήσεις προέβαλε ἰδίως ἡ Ἐπιτροπή, ἀντιρρήσεις τίς ὁποῖες δέν ἀντέκρουσε ἡ ἑταιρία Olmesa οὔτε στό ὑπόμνημα ἀπαντήσεως οὔτε κατά τήν προφορική διαδικασία. Ἰδίως, ἡ ἑταιρία Olmesa δέν ἐπέτυχε νά ἀποδείξει τήν ἀπαραίτητη στό σύστημα «ΕΞ/ΕΙΣ» ἀντιστοιχία μεταξύ ἐξαγομένων καί εἰσαγομένων ποσοτήτων.

6. Ἡ ἀγωγή κατά τό μέρος πού στρέφεται κατά τοῦ Συμβουλίου

Ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐρωτήματος κατά πόσο τό ἄρθρο 215, ἐδάφιο 2, καλύπτει ἐπίσης τίς περιπτώσεις εὐθύνης, κατά τίς ὁποῖες δέν ὑφίστανται παράνομες πράξεις τῶν κοινοτικῶν ὀργάνων, δύναται, ἐν πάσῃ περιπτώσει, νά γίνει δεκτό ὅτι, ἀκόμη καί ἄν δοθεῖ καταφατική ἀπάντηση στό ἀνωτέρω ἐρώτημα, θά πρέπει νά πληροῦνται καί οἱ προϋποθέσεις πού ἀφοροῦν τήν αἰτιώδη συνάφεια καί τήν ζημία. Ἀπό τήν ἐξέταση πάντως τῶν προβληθέντων κατά τῆς Ἐπιτροπῆς ἰσχυρισμῶν προκύπτει ὅτι πρέπει νά ἀπορριφθεῖ ἡ ἀγωγή τῆς ἑταιρίας Olmesa καί κατά τό μέρος πού στρέφεται κατά τοῦ Συμβουλίου, διότι δέν πληροῦνται οἱ ἀνωτέρω δύο προϋποθέσεις. Προκειμένου νά μή ὑπάρξει καμμία παρανόηση, προσθέτω ὅτι δέν δύναται νά ὑφίσταται αἰτιώδης συνάφεια μεταξύ τῶν κανονισμῶν τοῦ Συμβουλίου 1563/78, 3088/78 καί 360/79 καί τῆς προβαλλομένης ζημίας, γιά τόν μόνο λόγο ὅτι ἡ ἔλλειψη μεταβατικῶν μέτρων γιά τό σύστημα «ΕΞ/ΕΙΣ» εἶναι ζήτημα πού ἐμπίπτει στήν ἁρμοδιότητα τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἡ Ἐπιτροπή εἶναι ἐπιφορτισμένη μέ τήν λήψη, μέσω τῆς διαδικασίας τῆς ἐπιτροπῆς διαχειρίσεως, τῶν μέτρων ἐκτελέσεως τοῦ κανονισμοῦ 1562/78 τοῦ

Συμβουλίου, στό πλαίσιο τοῦ ὁποίου ἠδύναντο, ἐνδεχομένως, νά ληφθοῦν μεταβατικά μέτρα γιά τό σύστημα «ΕΞ/ΕΙΣ».

Λαμβανομένων ὑπ' ὄψη τῶν προηγηθεισῶν σκέψεων παρέλκει ἡ ἔρευνα ἀπό τό Δικαστήριο τῆς θέσεως πού κατέχει στό κοινοτικό δίκαιο ἡ ἀντικειμενική εὐθύνη. Δεδομένου ὅμως ὅτι τό ἐρώτημα αὐτό, στό ὁποῖο στηρίζεται ὁ ἰσχυρισμός, προεβλήθη ρητῶς ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου, ἐπιβάλλεται ἡ παράθεση ὁρισμένων παρατηρήσεων ἐπί τοῦ θέματος. Θά πρέπει ἀμέσως νά διαπιστωθεῖ ὅτι ἡ ἐνάγουσα, ἰδίως στό ὑπόμνημα ἀπαντήσεως, διευκρίνισε ὅτι πρόκειται γιά εὐθύνη στηριζομένη σέ σοβαρά καί ἐξαιρετική ζημία, ἀναφερομένη ταυτοχρόνως στήν ἀρχή τῆς «égalité devant les charges publiques» (ἴση συμμετοχή τῶν πολιτῶν στά δημόσια βάρη), ἡ ὁποία δέν εἶναι δυνατόν νά διατυπωθεῖ εὐχερῶς σέ ἄλλη γλώσσα ἐκτός ἀπό τήν γαλλική. Αὐτή ἡ ἔμμεση ἀναφορά στό γαλλικό διοικητικό δίκαιο δέν εἶναι καθόλου τυχαία, δεδομένου ὅτι ὁ κλάδος αὐτός τοῦ δικαίου δέχεται πράγματι ὁρισμένο ἀριθμό ἀρχῶν βάσει τῶν ὁποίων ἀναγνωρίζεται ἡ δυνατότης γενέσεως ἀντικειμενικῆς εὐθύνης γιά νόμιμες διοικητικές πράξεις, ἰδίως δέ γιά νομοθετικές πράξεις. Θά πρέπει πάντως ἀμέσως νά προστεθεῖ ὅτι οἱ προϋποθέσεις, ὑπό τίς ὁποῖες γεννᾶται ἡ εὐθύνη αὐτή εἶναι ἐξαιρετικῶς περιοριστικές καί ἐπί πλέον ὅτι ἡ ἀρχή αὐτή ἐφαρμόζεται πολύ λίγο. Ἄν καί στήν Γαλλία, αὐτός καθαυτός ὁ νόμος δέν ἐλέγχεται ἀπό τόν δικαστή, ἐν τούτοις τό Conseil d'État ἀνεγνώρισε σέ μία ἀπόφασή του τῆς 14ης Ἰανουαρίου 1938 (ἑταιρία La Fleurette) τήν ὕπαρξη πραγματικῆς εὐθύνης τῆς διοικήσεως, ἡ ὁποία στηρίζεται στήν ἤδη ἀναφερθεῖσα ἀρχή τῆς ἴσης συμμετοχῆς τῶν πολιτῶν στά δημόσια βάρη. Ὅπως φανερώνει ἤδη αὐτή ἡ διατύπωση, ἡ μία ἀπό τίς προϋποθέσεις πού ἀπαιτοῦνται γιά νά παραχθεῖ ἡ ἐν λόγω εὐθύνη, εἶναι νά ἔχει ὑποστεῖ ἕνας πολίτης ἤ μία ὁμάδα πολιτῶν, σέ σύγκριση μέ ἄλλους πολίτες, σημαντική ζημία ἀπό τήν νομοθετική πράξη. Πάντως, ἔστω καί ἄν ἡ σχετική γαλλική νομολογία ἠδύνατο νά μεταφερθεῖ στό κοινοτικό δίκαιο, ἡ ἑταιρία Olmesa δέν δύναται νά τήν ἐπικαλεσθεῖ βασίμως, διότι, ὅπως ὑπεστήριξε τό Συμβούλιο χωρίς νά ἀντικρουσθεῖ ἱκανοποιητικῶς ἀπό τήν ἐνάγουσα, δέν πληροῦνται στήν περίπτωσή της οἱ περιοριστικές προϋποθέσεις πού ἐτέθησαν ἀπό τήν ἐν λόγω νομολογία. Ἐπί πλέον, δέν εἶναι δυνατόν νά γίνει εὐκόλως νοητή ἡ μεταφορά αὐτή γιά διαφόρους λόγους. Κατά πρῶτο, τό συγκριτικό δίκαιο δεικνύει ὅτι τό γαλλικό δίκαιο κατέχει ἐν προκειμένω μία μᾶλλον ἰδιάζουσα θέση. Ἡ ἔννοια τῆς ἀντικειμενικῆς εὐθύνης δέν εἶναι βεβαίως ἀπόλυτα ἄγνωστη στό δίκαιο ἄλλων κρατῶν μελῶν, ἡ ὑποχρέωση ὅμως ἀποκαταστάσεως ἀπορρέει ἀπό ἄλλες ἀρχές (τό δικαίωμα κυριότητος) ἤ προκύπτει ἀπό εἰδική νομοθεσία (παραδείγματος χάριν ἡ σχετική μέ τό περιβάλλον νομοθεσία). Πρέπει ἐπί πλέον νά ληφθεῖ ὑπ' ὄψη ὅτι στό κοινοτικό δίκαιο οἱ νομοθετικές πράξεις γενικῆς ἰσχύος δύνανται νά ἐλεγχθοῦν σέ σχέση μέ τούς ὑπερτέρους κανόνες δικαίου σέ πολύ μεγαλύτερο βαθμό ἀπό ὅ,τι στή Γαλλία. Στό κοινοτικό δίκαιο δέν ἀποκλείεται ἡ περίπτωση, στό πλαίσιο τοῦ εἴδους αὐτοῦ τῶν πράξεων, μία σοβαρά καί ἐξαιρετική ζημία νά συνιστᾶ παράβαση ὑπερτέρου κανόνος δικαίου, πράγμα πού καθιστᾶ αὐτή καθαυτή τήν πράξη παράνομη. Παράδειγμα ἡ ἀπόφαση CNTA, στήν ὁποία θά ἐπανέλθω. Ἄν καί δυσκόλως δύναται νά νοηθεῖ μεταφορά τοῦ γαλλικοῦ συστήματος, ὅπως ἤδη ἐλέχθη, δέν φαίνεται ἐν τούτοις ἀπίθανο νά ἐμφανισθοῦν στό μέλλον καί στό κοινοτικό δίκαιο περιπτώσεις ὅπως αὐτή τῆς ἀποφάσεως La Fleurette, καθώς καί ἄλλων ἀποφάσεων τῆς γαλλικῆς νομολογίας. Τό κείμενο τοῦ

ἄρθρου 215, ἐδάφιο 2, δέν ἀποκλείει τήν δυνατότητα αὐτή, ὅπως δέν ἀποκλείεται, στό πλαίσιο τῆς ἴδιας διατάξεως, νά τύχει ἐφαρμογῆς στό κοινοτικό δίκαιο ἡ ὁλλανδική θεωρία περί «Bestuurscompensatie» [1]. Σύμφωνα μέ τήν θεωρία αὐτή, γιά νά εἶναι μία πράξη νόμιμη, δύναται τό ὄργανο νά ὑποχρεωθεῖ, βάσει τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ δικαίου ἤ τῶν ἀρχῶν τῆς χρηστῆς διοικήσεως, νά λάβει ὑπ' ὄψη τίς ἐπιβλαβεῖς γιά τούς πολίτες συνέπειες τῆς πράξεως αὐτῆς. Αὐτό συνεπάγεται ὅτι ἡ διοίκηση ὑποχρεοῦται νά ἐξετάζει κατά πόσο οἱ δυσμενεῖς συνέπειες δύνανται νά ἀντισταθμισθοῦν στό πλαίσιο τῆς ἐν λόγω πράξεως (παραδείγματος χάριν μέ λήψη μεταβατικῶν μέτρων) ἤ, ὅταν παρόμοια μεταβατικά μέτρα δέν εἶναι νοητά ἤ δυνατά στό πλαίσιο τῆς πράξεως γιά τήν ὁποία πρόκειται, ὅτι τό ὄργανο ὑποχρεοῦται νά χορηγήσει ἀποζημίωση (χρηματική ἀντιστάθμιση). Ἡ ἀπόφαση πού ἐξέδωσε τό Δικαστήριο στήν ὑπόθεση 74/74 (CNTA, Jurispr. 1975, σ. 533), δύναται νά ἑρμηνευθεῖ ὑπ' αὐτή τήν ἔννοια. Τό Δικαστήριο ἐδέχθη στήν ἐν λόγω ἀπόφαση (ἐπρόκειτο γιά τήν κατάργηση νομισματικῶν ἐξισωτικῶν ποσῶν) ὅτι σέ περίπτωση ἐλλείψεως ὑπερτέρου δημοσίου συμφέροντος καί ἀπροβλέπτου καταργήσεως τῶν νομισματικῶν ἐξισωτικῶν ποσῶν, ἡ Ἐπιτροπή ὑποχρεοῦται νά λάβει μεταβατικά μέτρα γιά νά μετριάσει (ὅσο εἶναι δυνατό) τίς προκληθεῖσες δυσμενεῖς συνέπειες ἤ νά χορηγήσει ἀποζημίωση, πρός ἀποφυγή παραβιάσεως τῆς δικαιολογημένης ἐμπιστοσύνης, ὡς ὑπερτέρου κανόνος δικαίου. Ἀναφέρομαι ἐδῶ κυρίως στίς σκέψεις 43 καί 44 τῆς προαναφερθείσης ἀποφάσεως. Ἐν πάση περιπτώσει, φρονῶ ὅτι ἀπό τήν νομολογία τοῦ Δικαστηρίου δύναται νά συναχθεῖ τό συμπέρασμα ὅτι δέν ἀποκλείεται μία ἐξέλιξη ὑπό τήν ἔννοια ἀκριβεστέρου ὁρισμοῦ τῆς εὐθύνης τῶν δημοσίων ἀρχῶν γιά νομοθετικές πράξεις. Ἂν καί ἡ ἀναφερθεῖσα τελευταίως ἀπόφαση περιέχει ἐπίσης ἐνδείξεις, οἱ ὁποῖες ἐπιτρέπουν τήν ἄποψη ὅτι δύναται νά ἀντιμετωπισθεῖ ἐπιτυχῶς ἡ ἐξέλιξη αὐτή βάσει τῆς σχετικῆς μέ τίς παράνομες πράξεις νομολογίας τοῦ Δικαστηρίου, δέν θά προέτεινα νά ἀποκλεισθεῖ τελείως, στό στάδιο αὐτό, τό ἐνδεχόμενο ὑπάρξεως εὐθύνης λόγω ἐξαιρετικῶν καί δυναμένων νά ἀποφευχθοῦν ἐπιβλαβῶν συνεπειῶν, πού ἀπορρέουν ἀπό καθαυτές νόμιμες κοινοτικές πράξεις. Γιά τούς λόγους πού ἤδη ἀνεφέρθησαν, ὁ ἐπίδικος κανονισμός τοῦ Συμβουλίου δέν εἶναι ἱκανός νά γεννήσει μία τέτοια εὐθύνη.

7. Προτάσεις

Βάσει τῶν προηγηθεισῶν παρατηρήσεων, προτείνω:

1) νά ἀπορριφθεῖ ἡ ἀγωγή ἀποζημιώσεως πού στρέφεται κατά τῆς Κοινότητος καί στηρίζεται στήν ἐξωσυμβατική της εὐθύνη·

2) νά καταδικασθεῖ ἡ ἐνάγουσα στά δικαστικά ἔξοδα.

1 — Σχετικά μέ τήν θεωρία αὐτή (ἀντισταθμιστικά μέτρα πού πρέπει νά λαμβάνει ἡ διοίκηση) πρβλ. τό ἄρθρο τοῦ B. Hessel, «Een belangrijke ontwikkeling op het gebied van de schadevergoeding bij rechtmatige overheidsdaad» (σημαντική ἐξέλιξη στόν τομέα τῆς ἀποκαταστάσεως σέ περίπτωση συννόμου διοικητικῆς πράξεως), TVVS, σσ. 99-102, μέ σχετική βιβλιογραφία καί νομολογία.